

Fire fængende fortællinger

Læst og omtalt af Ditte Schwartz

Kærlighedens magt – fire romaner fra antikken

Oversat af Carsten Weber-Nielsen

2007 Syddansk Universitetsforlag

ISBN 978-87-7674-183-9

I serien *Klassikeroversættelser* er der nu udgivet et bind med fire antikke fortællinger i prosaform.

Det skelsættende ved denne udgivelse er, at de sidste fire antikke romaner nu er oversat til dansk, og at samtlige, fuldt overleverede tekster af denne type således for første gang er tilgængelige på dansk. Heliodors *Fortællingen om Theagenes og Charikleia* blev oversat af Erling Harsberg i 1978 og Longos' *Dafnis og Chloe* oversat af A. Kragelund i 1941.

Bogen indeholder – i kronologisk rækkefølge – de tre romaner *Kallirhoe* af forfatteren Chariton, *En historie fra Efesos* af Xenofon fra Efesos og Achilleus Tatios' *Leukippe og Kleitofon* oversat fra græsk samt den anonyme *Historien om kong Apollonius af Tyrus* oversat fra latin.

Foruden oversætterens eget oplysende og inspirerende forord er der af den svenske forsker Tomas Hägg en nyttig indledning, der præcist præsenterer læseren for forholdene omkring de enkelte tekster og problemstillingerne i arbejdet med den antikke roman som genre, f.eks. dateringen af de enkelte værker, overleveringshistorien og tolkningsproblemer.

Der er måske ikke tale om stor litteratur, men derimod bestemt om væsentlig litteratur. Romanerne repræsenterer paradoksalt nok en genre, som efter almindelig opfattelse først ses minimum 1000 år senere i litteraturhistorien.

Emnet for romanerne er særdeles velkendt, nemlig de to unge elskende, der skal gå så gruelig meget igennem, før de til sidst forenes og lever lykkeligt til deres dages ende.

Teksterne behandler et eviggyldigt emne på en lettilgængelig og medrivende måde og indeholder ligeledes en lang række fortælle tekniske finesser, eksempelvis avanceret brug af fortællerstemme og –synsvinkel, som i langt senere værker af litteratur er blevet kategoriseret som banebrydende og originale.

Vigtigst af alt er dog, at man er utroligt godt underholdt. De fire romaner er spækket med spænding og drama: forelskelse – lykkelig eller ulykkelig, kidnapninger, pirater, afpresning, skindød, retssager, ondskab, geskæftige slaver, forviklinger, skøger, uretfærdighed, skønhed, parasitter og – ikke mindst – lykkelig genforening. Selvom de fire romaner har mange lighedspunkter, er der ikke tale om identiske handlingsforløb, og det er mere end almindelig svært ikke at lade sig underholde, bevæge og til tider endog overraske.

Teksternes bærende motiver har meget til fælles med litterære klassikere som *Romeo og Julie*, *Iliaden* og *Odysséen*, Menanders komedier og *Sankt Hans-aftens Spil*, filmklassikere som *Borte med Blæsten* og *Baronessen fra Benzintanken* eller de nærmest uendelige tv-serier som *Glamour* og *Hortonsagaen*. Temaet, som med rette kan kaldes melodramatisk, bliver ofte i litteraturens og ikke mindst filmens verden defineret som kedeligt og fortærsket for den moderne læser. Det gør dog ingenlunde disse værker mindre interessante eller vigtige.

Der kunne nemlig passende opfordres til en debat om, hvad der er henholdsvis god og dårlig litteratur. Der er – og har altid været – en tendens til, at *kærlighedshistorien* som overordnet og bærende tema bliver opfattet som banal og dermed ikke finkulturel. Også i antikforskningen har denne opfattelse været fremherskende, således at de nu oversatte værker er blevet kategoriseret som kvinde-, ungdoms- eller slaveunderholdning. Ben Edwin Perry gav således udtryk for denne holdning med udgivelsen af værket *The Ancient Romances: A Literary-Historical Account of their Origins* fra 1967.

Det har ikke desto mindre med al ønskelig tydelighed vist sig, at værker med denne tematiske overskrift underholder på tværs af sociale og uddannelsesmæssige skel i moderne tid såvel som i antikken af den ganske simple årsag, at kærlighedshistorien med alt, hvad dertil hører, taler til alle, høj og lav. Ewen Bowie og Susan Stephens har fokuseret på romanens læsere og romanforfatterens forudsætninger med særlig vægt på læsefærdighed samt

produktion og udbredelse af bøger i romanens samtid med deres udgivelser fra 1994.¹ Fremstillingen af kvinden har med stor sandsynlighed ikke appelleret til den kvindelige læser,² og antikke kilder som Filostratos, Persius Flaccus og Macrobius viser, at værkerne har dannet fælles referenceramme for den uddannede borger, og teksterne har således ikke været letbenet underholdning udelukkende for de lavere sociale lag, teenagere og kvinder, men har også haft en rolle for den intellektuelle gruppe.³ Med tanken om, at det uoriginale udelukkende har kunnet interessere uuddannede mennesker, har man ligeledes anset forfatterne for at være naive eller nærmest beregnende i den forstand, at de ikke har været interesserede i at udfordre læseren med moralfilosofi, personkarakteristik eller strukturelle virkemidler. Udbyttet af et værk skal selvfølgelig ses på baggrund af den enkelte læsers intellektuelle kapacitet, men det forhindrer ikke nødvendigvis, at veluddannede mennesker har været godt underholdt af en roman, eller at de lavere klasser har kunnet værdsætte og glædes ved det.

Oversættelsen af disse fire romaner kan forhåbentlig være medvirkende til at fortsætte den relativt korte forskningshistorie, som genren har haft, og – ikke mindst – fortsat at højne interessen for dette område med de tilhørende diskussioner, om det må være filologerne tilladt at kalde værkerne for romaner; om originalitet er et relevant og retfærdigt bedømmelseskriterium for antikkens forfattere, og om publikum til fortællingerne udelukkende har været uuddannede og ukulturelle grupper af kvinder, unge mennesker og slaver.

I indledningen til Achilleus Tatios' *Leukippe og Kleitofon* benytter fortælleren sig af det tekniske virkemiddel *ekfrasis*, der vidner om en fortælleteknisk overlegenhed. Jeg-fortælleren beskriver et maleri og kommer i denne forbindelse i kontakt med en ung mand, der har stiftet bekendtskab med kærlighedsgudens luner. På den måde skabes der en rammefortælling, og den egentlige handling kan gå i gang:

Sidon er en by, der ligger ved havet, og dette hav er det syriske; byen er fønikernes moderby; folket er forfædre til thebanerne. I en bugt er der en dobbelthavn, der er bred og gradvist lukker havet ude. Der hvor nemlig bugten på den ene side huler sig ud mod højre, er der gravet en anden munding, og vandet løber

-
1. Bowie: "The Readership of Greek Novels in the Ancient World" og Stephens "Who Read Ancient Novels?" in *The Search for the Ancient Novel*, ed. J. Tatum, London (1994).
  2. Brigitte Egger: "The Role of Women in the Greek Novel: Women as Heroine and Reader", in *Greek Fiction – The Greek Novel in Context*, edd. Morgan and Stoneman, London and New York (1988).
  3. Philostr. Ep. 66; Pers. 1.134; Macr. Somn. Scip. 1.2.7-8.

igen ind, og der opstår i havnen en anden havn, så fragtskibene kan ligge i vinterkvarter her i roligt vand, mens de om sommeren kun sejler til den første bugt.

Her ankom jeg efter en voldsom storm, og jeg gjorde et takoffer for min redning til fönikernes gudinde; Astarte kalder sidonierne hende. Jeg gik nu rundt i den øvrige by, og mens jeg kiggede på votivgaverne, så jeg et maleri, der forestillede både jord og hav. Maleriet var af Europa, havet var fönikernes, og jorden tilhørte Sidon. På landjorden var der en eng og en skare af unge piger; i havet svømmede en tyr, og på ryggen sad der en smuk, ung pige, der sejlede til Kreta med tyren.

Engen var fyldt med blomster; en mængde træer og planter stod imellem dem; træerne stod tæt, og bladene rørte ved hinanden; grenene rørte ved hinandens blade, og bladenes sammenfletning dannede et tag over blomsterne.

Kunstneren havde under bladene også malet skyggen; og solen trængte lidt efter lidt igennem ned over engen flere steder der, hvor maleren havde åbnet det tætte bladløv. En mur omgav hele engen, og inden for dens tagkrans lå engen. Havebedene med blomsterne voksede i rækker under træernes blade, narcisser og roser og myrter; der løb vand i midten af engen på maleriet: det sprudlede først frem nede fra jorden og løb så rundt om blomsterne og træerne. En grøftegraver var malet med en hakke i hånden, mens han stod bøjet over en kanal og åbnede vejen for strømmen.

Kunstneren havde placeret pigerne i udkanten af engen, der hvor landet skyder ud i havet. Deres holdning var præget af både glæde og frygt. Kranse var bundet om deres pander; håret hang løst ned fra skuldrene; de var barbenede, chitonen dækkede ikke læggene, og de havde heller ikke sandaler på fødderne, mens et bælte trak chitonen op til knæet; de var blege i ansigterne, og der var et stift smil på deres kinder; de havde åbnet deres øjne ud mod havet; de havde åbnet munden en smule, som om de også skulle udstøde et skrig af frygt; hænderne strakte de ud ligesom mod tyren. De trådte ud i vandkanten, så langt at bølgen nåede lidt op over deres fodsåler; det så ud, som om de ville løbe mod tyren, men var bange for at nærme sig vandet.

[...]

Jeg stod og beundrede hele maleriet, men da jeg selv var under indflydelse af Eros, kiggede jeg mere opmærksomt på Eros, der førte oxen af sted, og sagde »Tænk, at et barn kan have så stor magt over himmel jord og hav!«

Mens jeg sagde dette, stillede en ung mand sig hen ved siden af mig og sagde: »Det skulle jeg nok vide, så mange lidelser som jeg har været udsat for fra kærlighedens side!«

»Og hvad har du da lidt, min ven?« spurgte jeg. »For at dømme efter dit udseende er det ikke længe siden, du blev indviet i gudens mysterier.«

»Du opvækker en sværm af fortællinger«, sagde han, »og mine oplevelser ligner sagn.«

»Ved Zeus og Eros selv«, sagde jeg, »du skal ikke holde dig tilbage, min kære ven, for des mere interesseret er jeg i at høre det, selv om det ligner sagn!«

Mens jeg sagde dette, greb jeg hans højre hånd og førte ham til en lund i nærheden, hvor der stod mange platantræer tæt ved hinanden, og hvor der flød en kilde med koldt og klart vand, som om det lige var smeltet af sne. Jeg fik ham til at sætte sig ned på et lavt sæde, satte mig ned ved siden af ham og sagde: »Nu er det tid til at høre på dine fortællinger; stedet er i enhver henseende dejligt og passer til en kærlighedshistorie.«

Oversættelsen har været længe ventet, og resultatet bærer præg af grundighed og loyalitet over for såvel indholdet som sproget i værkerne. For oversætteren er det en dyd at levere et stykke arbejde, der lægger sig så tæt op ad originalsproget som muligt. Det kan imidlertid være fornuftigt at sætte fokus på også læsernes oplevelse: samtlige præpositioner og adverbier i den græske tekst bliver oversat, selv om det måske af og til virker lidt tungt og med fordel kunne have været udeladt på dansk, ligesom de faste vendinger i den græske tekst til tider bliver oversat nærmest mekanisk og skæmmer stilen i en ellers fortræffelig oversættelse.

Tonen i oversættelserne er seriøs uden at virke mere selvhøjtidelig end forlægget i forvejen er. Romanernes største dyd er ikke stilistisk variation eller sproglige virkemidler: Carsten Weber-Nielsen har gengivet sproget og falder ikke for fristelsen til at gøre det sprælsk eller modernisere det til ukendelighed.

Romanerne kan læses som ren og skær underholdning eller i en mere videnskabelig kontekst. Det er lykkedes Carsten Weber-Nielsen at præsentere de gamle tekster nutidigt og levende med stort fagligt engagement, således at læseren kan lade sig rive med af den umiddelbare dramatik og de gribende kærlighedsfortællinger eller beskæftige sig med teksterne i for eksempel et mere litterært øjemed.

Denne oversættelse af de resterende antikke romaner kan forhåbentlig være genstand for lystpræget læsning, hvor det antikke univers gøres konkret og vedkommende. Det er muligt, der ikke er tale om den absolutte finkultur, men ligesom man for at forstå danskerne af i dag skal medregne elementer som Ekstra-Bladet og X-factor, så er romanerne for os medvirkende til at komplettere helhedsbilledet af menneske og samfund i middelhavsområdet i romersk kejsertid. Dermed kan de udskammede tekster – ved at fungere som øjen- og døråbnere for antikken – være et værdifuldt bidrag til nutidens Danmark, hvor de klassiske fag har trange kår.